

3. Яновська Л. О. Твори в 2 т. Т. 2. Драматичні твори / Упор. Н. Шумило / Л. О. Яновська. – К.: Дніпро, 1991. – 711с.

Стаття надійшла до редакції 31.10.2014

I. V. Melnychuk, M. M. Khoroshkov

**RECEPTION OF HENRIK IBSEN'S DRAMA-DISCUSSION IN UKRAINIAN
DRAMA OF EARLY XX-th CENTURY: GENRE AND STYLE ASPECT**

The article highlights famous plays «Without faith», «Human's happiness», «Nolimetangere», «The fire Dragon» by LubovYanovska due to their genre and style specific, modern aesthetic and artistic concepts. The authors pay attention to the analysis of the modern aesthetics, new methods of dramatic action founded by famous playwright Henrik Ibsen and his influence to Yanovska's dramas. The article deals with main features of LubovYanovska's dramas such as: melodrama pathos, symbolic forms, modern intellectualism, trying to create drama-discussion, attention to philosophical problems, ideological conflicts, basic principles of ethics and morality. Moreover, Yanovska's «Without faith», «Human's happiness», «Nolimetangere» are very similar to some plays of another author of the early XX-th century – Volodymyr Vynnychenko. So, «Without faith», «Human's happiness», «Nolimetangere» deal with the same problems as «Black Panther and White Bear», «Life's level» (written by V. Vynnychenko): morality and immorality, fair-dealing with Yourself, meaning of life, art and its place in life, ethics conflicts etc. It turns out, that both authors of the same literature period created very similar plot and realized the same idea at their plays.

In her dramas abstract moral and ethic concepts (kindness, evil, faithfulness, decency, treachery, lie) are implemented into concrete, typical human characters. A social features of writer's characters, their psychology and behavior are realized in symbolic forms («Nolimetangere», «Without faith»). Thus LybovYanovska's dramas were a part of modern Ukrainian literature discourse of the early XX century.

Key words: drama, melodrama, drama-discussion, Ibsen's theatre, modernism, modern drama.

УДК 82.091–312.2(045)

Н. І. Назаренко, К. С. Дацар

РОЗМАЇТТЯ ХРОНОТОПІВ В РОМАНІ М. БРЕДБЕРІ «ДО ЕРМІТАЖУ»

У статті здійснено аналіз часової та просторової організації роману М. Бредбері «До Ермітажу». Теоретичною базою дослідження є наукові роботи М. Бахтіна та Н. Копистянської. Досліджуються функції та художня цінність хронотопу у літературному творі. Увага зосереджується на хронотопах дороги, зустрічі, замку (палацу), топосі міста.

Ключові слова: часопростір, хронотопи дороги, зустрічі, замок, сюжет, топос міста, Просвітництво.

Ім'я Малкольма Бредбері, одного з провідних письменників та літературознавців сучасної Великобританії, добре відоме вітчизняним фахівцям у галузі літератури. Інтелектуал та культуролог, лауреат Букерівської премії, неперевершений майстер розповіді, М. Бредбері вдало синтезує в своїх романах теорію літератури та художню реальність тексту. Його провідні твори: 1959 – «Їсти людей недобре» («Eating People Is

Wrong)), 1975 – «Історична особистість» («The History Man»); 1965 – «Крок на Захід» («Stepping Westward»); 1983 – «Обмінні курси» («Rates of Exchange»); 1992 – «Професор Кримінале» («Doctor Criminale»); 1994 – «Новий англійський роман» («The Modern British Novel»); 2000 – «До Ермітажу» («To the Hermitage»). Не можна не погодитися з оцінкою української дослідниці О. Чернявської, яка вважає, що у його діяльності віддзеркалився притаманний англійській літературній традиції своєрідний культурний феномен, що набув значного розвитку у ХХ столітті: поєднання літературознавця та автора. Тут доречно згадати імена В. Вулф і Е. М. Форстера, а з сучасних митців – Д. Фаулза, А. Мердок, М. Дреббл [8, с. 4]. Проте досі опубліковано небагато робіт, що висвітлювали б критичні погляди Бредбері та художні особливості його романів. Окремі наукові праці, присвячені творчості письменника, акцентували на аналізі специфіки його індивідуальної художньої манери (Е. Генієва, І. Дробіт, Н. Сизоненко, Н. Фролова, О. Чернявська). На жаль, немає україномовних перекладів його романів.

Роман «До Ермітажу» – його остання книга, своєрідний духовний заповіт письменника. Насичення тексту названого роману цитатами, алюзіями, наявність стилізації, використання епіграфів, переосмислення сюжетів, мотивів, образів, окремі стилістичні прийоми свідчать про очевидний інтертекстуальний зв'язок із парадигмою Просвітництва та широким літературним контекстом від античності до авторської сучасності. Проте особливості часопросторової організації тексту цього небуденного літературного твору ще не були предметом окремого дослідження, що обумовлює **актуальність** цієї роботи.

Об'єкт дослідження – художній світ роману М. Бредбері «До Ермітажу».

Предмет дослідження – взаємозв'язок часових і просторових відносин у вказаному романі.

Мета роботи полягає в дослідженні своєрідності просторово-часових зв'язків в романі і передбачає вирішення таких **завдань**:

- визначення ролі та художніх функцій хронотопу «дороги» та зв'язаному з ним хронотопу «зустрічі» в аналізованому романі;
- виявлення специфічних ознак двох різних темпоральних рівнів твору;
- характеристика топосів міст як явищ топографічного хронотопу.

У процесі дослідження було застосовано методи контекстуального і хронотопічного аналізу, а також елементи описового та історико-культурного методів.

Термін «хронотоп», що означає взаємозв'язок часу і простору в літературному творі, як відомо, був введений в обіг літературознавства М. Бахтіним. Час і простір разом з сюжетом твору, системою персонажів, нарративом є головними компонентами художнього світу літературного твору. М. Бахтін стверджував, що саме хронотоп є організаційним центром основних сюжетних подій у романах: «В літературно-художньому хронотопі ... час густішає, щільнішає, стає художньо зримим; простір стає інтенсивнішим, втягується у рух часу, сюжету, історії. Прикмети часу розкриваються у просторі, і простір обмірковується та вимірюється часом» [1, с. 355]. Як формально-змістова категорія, часопростір визначає образ людини в літературі і дозволяє розглядати поетику художнього твору, досліджувати манеру авторської оповіді та особливості художньо-стильових засобів. «Хронотопи можуть включатися один в одного, співіснувати, переплітатися, змінюватися, зіставлятися, протиставлятися або знаходитися в складніших взаємовідносинах. Загальний характер цих взаємовідношень є діалогічним (у широкому розумінні цього терміна)» [1, с. 401]. Важливо зауважити, що діалог хронотопів не може входити в зображену в творі

реальність, він поза нею, хоч і не поза твором в цілому. Діалог входить в світ автора, виконавця і в світ слухачів та читачів, причому самі ці світи також хронотопічні.

Не викликає сумніву образотворче значення хронотопів, бо сюжетні події в ньому конкретизуються, а час набуває чуттєво-наочного характеру. Справді, можна згадати подію з точною вказівкою місця і час, де вона відбулася, але щоб подія стала образом, потрібен хронотоп, що дає підґрунтя для його показу-зображення. Отже, хронотоп служить відправною точкою у розгортанні «сцен» в романі, тоді як інші, «пов'язуючі» події, що знаходяться далеко від нього, подаються у формі сухого інформування чи повідомлення. «Хронотоп як переважаюча матеріалізація часу в просторі є центром образотворчої конкретизації, втілення для всього роману. Всі абстрактні елементи роману – філософські і соціальні узагальнення, ідеї, аналізи причин і наслідків – тяжіють до хронотопу, через нього наповнюються плоттю і кров'ю» [1, с. 401].

Британський письменник у своєму романі «До Ермітажу» презентує свою версію подорожі Дені Дідро до Петербурга на запрошення імператриці Катерини II, яка відбулася у 1773 році. Ця історія має багато продовжень та інтерпретацій – історія зниклої бібліотеки Дідро, історія створення пам'ятника Петрові I, історія шведського багатозначного проекту під назвою «Дідро», організованого 1993 року, в якому брав участь і наратор – alter ego автора. В романі переплетено 2 типи оповіді – гомодієгетичний та гетеродієгетичний, 2 епохи – XVIII та XX століття; незмінне лише місце дії – Санкт-Петербург та палац Ермітаж, просторовий топос якого поєднує два різні часові пласти.

Як зазначає І. Дробіт, одними з провідних тем британського роману останніх десятиліть XX ст. виступають проблеми історії, репрезентація історії як травматичного досвіду, недовіра до офіційної наукової історіографії, пошуки шляхів альтернативного історичного письма. Історична тематика присутня у багатьох романах, однак для творчості Дж. Барнса, М. Бредбері і Г. Свіфта прикметною є свідомо артикуляція власної точки зору на спосіб пізнання історії, яка стає провідним мотивом твору [3, с. 2].

На нашу думку, емблематичні хронотопи дороги, зустрічі, замку (палацу), салону виконують важливу художню функцію у цьому романі. Спробуємо проаналізувати кожен із них.

Вже сама назва роману – «До Ермітажу» – презентує ідею подорожі і позначає її географічний маршрут та кінцеву мету: «Rastrelli's fine Winter Palace (it shines pinkly and wonderfully in sign now, further along the Neva bank), tying vast baroque wings together with huge display galleries and strange hanging gardens...» [9, с. 12] – «Зимовий палац Растреллі, сліпучо рожевий, він видніється вдалині, на березі Неви, і виглядає просто незрівнянно – чудова барокова споруда, частини якої з'єднані величезними галереями і дивними висячими садами...» (Тут і далі переклад наш. – Н. Н., К. Д.). Саме в Ермітажі під час карнавалу відбулася зустріч філософа і письменника Д. Дідро з Катериною II: «I'm French', he says. 'My name is Diderot'. 'And I am Catherine, Russia,' she says, 'the hermit of the Hermitage» [9, с. 15].

На думку дослідниці Є. Царьової, назва роману має також метафоричний підтекст, позначаючи певний Шлях Просвітництва, яким думки та ідеї філософів рухалися на Схід, до Росії. Вважаємо, що цей термін у М. Бредбері містить неабияку частку іронії. Мандрівників він називає палігримами і від імені оповідача раз у раз зауважує: «Коротше кажучи, цей проект дає мені можливість здійснити паломництво по Шляху Просвітництва до одного з місць, де воно зароджувалося» [9, с. 114] або так, теж іронічно: «А що я тут роблю? Мандрую Шляхом Просвітництва» [9, с. 102].

Ермітаж – палац, насичений історичним часом. В ньому відклалися сліди життя царів і придворних, пам'ятки історичних подій, а в його галереях – величезні культурні багатства. Ермітаж став невід'ємним символом Санкт-Петербурга. Тракткування топосу Петербурга в романі Бредбері складне. Автор не втримується від іронії в епізоді, коли оповідач дивиться на пам'ятник Петру Першому, який позбавлений тієї моці і монументальності, очікуваної після прочитання «Мідного вершника». Петро на ньому «набагато цивілізованіший і галантний, ніж уявлялося, майже француз» [9, с. 368]. Бредбері протиставляє книжковий Петербург тому, який побачив сам в 1993 році, в період чергових політичних негараздів: імперський і урочистий Невський проспект проти жалюгідного і напівпорожнього. Петербург тут усвідомлюється оповідачем в традиційному ключі. При цьому тут не виникає пародії, замість неї – пряме протиставлення уявного та реальності і, як результат, глибоке розчарування в побаченому.

Інакше Бредбері пише від імені Дідро. Французький митець багато разів представляв це місто в своїй уяві, але був приголомшений побаченим: «A city that's been built from nothing, over the course of, out of the stuff of, his own lifetime. A new European capital, that just appeared like a mirage when no one was expecting it at all» – «Місто, яке вирросло з нічого, всупереч всьому, протягом його власного життя. Нова європейська столиця, яка з'явилася як міраж, коли ніхто цього не очікував» [9, с. 339]. Катерининська столиця фантастичним чином «... нагадує таємничі ірреальні міста, що наповнюють твори його улюблених письменників ...» [9, с. 344]. Філософ супроводжує видиме словами: безглуздість, вигадка, абсурд, підкреслює його «європейськість», чужість країні, в якій побудовано. «Містичне, багатомовне місто, сплетіння самих різних культур, втілення будь-яких фантазій, що так і не надбали строгої форми» [9, с. 87].

Він теж розчарований російською столицею, але інакше: «місто-мрія, викохане в його снах» – тільки видимість, за якою приховані жахлива бідність людей, які прийшли на його будівництво з надією на заробіток, болотні топи, що вже почали підточувати основи молодого міста, фальшивість самого російського Просвітництва, з якою Дідро зіткнувся при дворі імператриці.

Париж, Лейпціг, Петербург, Гамбург – місця локального зовнішнього простору головного героя роману, який тісно пов'язаний з його внутрішнім простором. Як стверджує Н. Копистянська, зовнішній простір формує внутрішній простір, відбиває характери, смаки, стани душі персонажа; абстрактні поняття і загальні характеристики передаються просторовою деталлю, розрахованою на те, щоб викликати певні асоціації у читача [4, с. 172–173]. Природно, що ці місця з'єднані дорогами, які долає Дідро.

Хронотоп дороги має велику сюжетну роль в художньому світі роману М. Бредбері. Дорога всіх зрівнює, призводить в самі різні місця, і це дає можливість показати всі соціальні верстви. Як пише М. Бахтін, «на дорозі своєрідно поєднуються просторові й часові ряди людських доль і життів <...>. Тут час ніби вливається в простір і тече по ньому (утворюючи дороги); метафоризація дороги різноманітна й багатопланова, але основний стрижень – плин часу» [1, с. 276]. В романі дорозі з Парижа до Петербурга Дідро, який взагалі не полюбляв подорожі, віддав шість місяців свого життя, але збагативши при цьому свій життєвий досвід. В Лейдені він зустрічається з професорами, в Амстердамі – з видавцями, пропонуючи їм видання повного зібрання своїх творів. Завбачливо оминувши Берлін, щоб не залишитися в полоні гостей у Фрідріха II Пруського, французький письменник на довгий час затримується в саксонському місті Лейпцігу, де не тільки весело проводить час, але й починає писати свою, можливо, найкращу книгу – «Племінник Рамо». До речі, з творів

Д. Дідро запозичується і концепт дороги, який займає важливе місце в романі М. Бредбері. Місце дії роману Дідро «Жак-фаталіст» – дорога, по якій від трактиру до трактиру їдуть верхом Жак і його безіменний Господар. Мотив дороги супроводжує всі сцени цього роману, часом дуже колоритні, з ним пов'язані суперечки, роздуми, розповіді героїв. Дорога дозволяє персонажам зустрітися з самими різними людьми: хитрими монахами, знатними дамами, офіцерами, дуелянтами, простими селянами.

В романі Бредбері «До Ермітажу», мандруючи реальними «жахливими дорогами», де «стогнуть і орють обірвані селяни, тащатся вози, валяються в грязюці свині, верещать немовлята, виють собаки, кричать осли, мародерствує пруська солдатня» [9, с. 68], філософ йде метафоричним Шляхом Просвітництва – пише фантастичний меморандум для імператриці, створюючи в своїй уяві нову Росію, проектуючи будівлі і цілі міста, осмислюючи конституцію і виховання досконалої людини. «Росія, омріяна епохою Просвітництва» [9, с. 69] і «досконале, розумне життя народу» [9, с. 70] – ось мета Дідро, на досягнення якої він намагається спрямувати діяльність Катерини II.

Більшість діалогів між ними побудовані в наслідування структурі «Племінника Рамо» як дискусія антагоністів. Філософ і імператриця займають діаметрально протилежні позиції. Там, де Дідро кінцевою метою бачить свободу, імператриця мріє про зміцнення своєї і так абсолютної влади. Різняться їхні погляди і з інших питань. Тому діалогічна структура розповіді виявляється вдалою, виявляючи і явні, і приховані суперечності в поглядах Дідро і Катерини. Дідро заявляє: «Я проповідую Розум і Просвітництво. Але Просвітництво без практичного застосування не має сенсу. Воно має сприяти множенню багатств, приводити до нових відкриттів та винаходів, заохочувати розвиток наук і торгівлі» [9, с. 254]. Але самодержиця не приймає втручання іноземця у справи країни і тому він залишається осторонь подій. Багато філософів намагалися своїми вченнями впливати на хід історії і прогресивний розвиток країн. Але, за іронією історії, їхні наміри не втілювалися в життя. М. Бредбері наводить приклади провалу філософів-радикалів: Рене Декарт при дворі шведської королеви Христини, Вольтер і король Пруссії Фрідріх II, Дені Дідро в Ермітажі у Катерини II.

На зворотному шляху до улюбленого Парижа французький філософ відчуває, що він вже не той Дені, який приїхав до Росії кілька місяців тому. Але, зупинившись в Гамбурзі, все ж таки він робить ще одну спробу повернути Росію на Шлях Просвітництва – створює проекти нового російського університету, російської енциклопедії, відкриття банківської системи, удосконалення суспільних відносин – але жаданої відповіді від Катерини не отримує. Дідро вимушений визнати, що саме в Петербурзі «жорстокої перевірки піддалася мрія всього його життя» [9, с. 474].

Але, зауважимо, що Дені Дідро – не єдиний головний герой роману. Не менш важливою є постать оповідача (наратора) в главах про сучасність. Отже, героїв в романі два, вони доповнюють один одного, і один втрачає сенс без іншого. Бредбері в цьому випадку вибудовує діалог, переключку двох героїв, тих самих «Я» і «Він», які ведуть дискусію в романі Дідро «Племінник Рамо». Практично з оповідачем не пов'язано скільки-небудь активних дій і, тим не менш, саме до нього стягуються всі нитки розповіді. Саме його постать об'єднує два різних часових та історичних пласти роману.

М. Бредбері не приховує безумовної подібності між собою і фігурою оповідача, у них приблизно один і той же життєвий шлях і життєвий досвід, у них однакові погляди і світогляд. У той же час і сам письменник, і герой його роману «До Ермітажу» ніяк не одна особа. Є. Царьова вважає, що відповідь на питання, хто ж такий оповідач у романі, слід шукати, звернувшись в минуле, до структури романів Дідро. Хто такий племінник Рамо в однойменному романі Дідро? У ньому багато від автора, але яка з його

іпостасей – «Я» або «Він» – ближче до філософа? Це питання не має відповіді або, принаймні, відповідь неоднозначна. Приблизно так само йдуть справи і в романі Бредбері. Образ оповідача, маючи зовнішню схожість, майже збігаючись в деталях із зовнішністю самого Бредбері, водночас увібрав в себе і якісь риси від письменника і філософа Дідро. Він є, скоріше, втіленням якоїсь абстрактної фігури Письменника, Творця, Автора [7, с. 113].

В романі важливе значення також має хронотоп зустрічі. Дідро подолав, як вже було зазначено вище, величезну відстань від Парижа до нової російської столиці, щоб зустрітися з імператрицею. В главах про сучасність учасники літературного проекту під назвою «Дідро» вперше зустрічаються і знайомляться в порту Стокгольма, саме перед відплиттям парому до Росії. Хронотоп зустрічі відзначається «високим ступенем емоційно-ціннісної інтенсивності» [1, с. 138]. Зустрічі в романі, як зазначає Бахтін, зазвичай відбуваються на дорозі. «На дорозі («великій дорозі») перетинаються в одній часовій і просторовій точці просторові та часові шляхи щонайрізноманітніших людей – представників усіх станів, статків, віросповідань, національностей, віку» [1, с. 138]. Саме це й спостерігаємо в романі Бредбері. Інтрига полягає в тому, що ніхто з присутніх не знає цілей проекту «Дідро». Кожен припускає, що це пов'язано з їх професійною сферою: співачка – з оперою, драматург – з театром, столяр – «щось щодо меблів». Компанія, дійсно, збирається дуже строката: співачка, актор, столяр, дипломат, письменник, філософ. «I look around the party: nine of us <...> none of us seems to know any other. Who are we all then? How did we come to be here? What are we all doing? What is this about?» – «Я оглядаю всю групу: нас дев'ятеро людей <...> один з одним ми явно не знайомі. Хто ж ми такі? Навіщо ми сюди прийшли? Що ми тут робимо? До чого все це?» [9, с. 103] – ці слова наратора створюють явний інтертекстуальний перегук з відомим рефреном із роману Д. Дідро «Жак-фаталіст» – «Як вони зустрілися? .. Як їх звали? .. Звідки вони прийшли? .. Куди вони прямували?» [2, с. 378]. Певної відповіді на це питання немає. Важливий сам процес подорожі і пов'язаний з ним процес пізнання світу, його відкриття. Якщо спочатку учасники подорожі дивуються, з якою метою їх запросили брати участь в цьому заході, то поступово задум організаторів проекту прояснюється: зібрати разом людей, які могли б служити уособленням різнобічності і універсальності таланту самого Дені Дідро, автора «Енциклопедії». Але як самому Дідро не вдалося повністю реалізувати проект Енциклопедії та Просвітницької держави, так і дослідникам його творчості виявилось не під силу дослідити весь масштаб творчої спадщини філософа в межах одного проекту.

В главах про минуле спостерігаємо протиставлення образів двох міст – Парижа й Петербурга, столиці Просвітництва та «міста-фантома». В сучасних главах просторовий пласт роману містить контрастні описи Санкт-Петербурга та Стокгольма. «Stockholm, Sweden's fine watery capital», «everything here is so neat, so satisfying, so wealthyish, so burgherish» [9, с. 26] – «тут скрізь так чисто і чинно, самовдоволено, заможно, по-бюргерськи». Наратор характеризує столицю Швеції як «приємне та порядне місто», але дисонансом звучить слово «нудьга» – «the triumph of the bourgeois, the reign of the decent, the tedium of the commonplace...» («тріумф буржуа, царство пристойності, нудьга щоденності...») [9, с. 412]. Перепливши паромом Балтійське море, на фоні чудової архітектури Санкт-Петербурга наратор бачить бідно одягнених, стурбованих людей, які намагаються щось продати, стоячи біля зупинок транспорту на засмічених вулицях. І, разом з тим, він уявляє це місто як місто письменників, «столицю бентежних, неспокійних душ» – «the city of writers, the capital of intense and

troubled souls» [9, с. 252]. В романі Стокгольм уособлює заможність та упорядкованість Швеції, Петербург зображено духовним символом бентежної Росії.

Підсумовуючи все вищевикладене, доходимо висновку, що хронотопи дороги, зустрічі, палацу, топоси міст постають центром основних сюжетних подій, передаючи художні та філософські ідеї твору. Роман М. Бредбері «До Ермітажу» – дуалістичний твір, який містить переплетення двох часових пластів та двох типів оповіді, протиставлення Просвітництва і «варварства», контрастні описи міст і опозиційні пари персонажів (Дідро – Катерина II, Вольтер – Фрідріх II, Дідро – Вольтер тощо). Вишукана семантико-стилістична структура аналізованого роману і художнє багатство всієї прози Малкольма Бредбері надають невичерпні можливості для подальших наукових розвідок у сфері дослідження сучасної англійської романістики.

Список використаної літератури

1. Бахтин М. М. Формы времени и хронотопа в романе. Очерки по исторической поэтике / М. М. Бахтин // Литературно-критические статьи. – М.: Искусство, 1986. – С. 234–407.

2. Дидро Д. Монахиня. Племянник Рамо. Жак-фаталист и его хозяин [Текст]: пер. с фр. / Д. Дидро. – М.: Художественная литература, 1973. – 496 с.

3. Дробіт І. Історичний дискурс в британському романі 80–90-х років ХХ століття: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня кандидата філол. наук: спец. 10.01.04 «Література зарубіжних країн» / І. Дробіт. – К.: 2010. – 20 с.

4. Копистянська Н. Аспекти функціонування простору, просторової деталі в художньому творі / Нонна Копистянська // Молода нація: Альманах. – Вип. 5 / Гол. ред. О. Проценко. – К.: Смолоскип, 1997. – С. 172–178.

5. Копистянська Н. Час/художній час: до питання про історію поняття і терміна / Нонна Копистянська // Вісник Львівського університету: Серія філологічна. – Львів, 2008. – Вип. 44. – Ч. I. – С. 219–229.

6. Путеводитель по английской литературе [Текст]: пер. с англ. / Под ред. М. Дрэббл и Дж. Стрингер. – М.: Радуга, 2003. – 928 с.

7. Царева Е. В. Жанровые традиции философской прозы Д. Дидро в книге М. Бредбері «В Эрмитаж!» / Е. В. Царева // Вестник МГОУ. Серия «Русская филология». – 2010. – Вып. 4. – С. 110–114.

8. Чернявська О. Малкольм Бредбері – теоретик роману і митець: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня кандидата філол. наук: спец. 10.01.04 «Література зарубіжних країн» / О. Чернявська. – К.: 2001. – 20 с.

9. Bradbury M. To The Hermitage / M. Bradbury. – L.: Picador, 2000. – 504 p.

Стаття надійшла до редакції 28.10.2014

N. I. Nazarenko, K. S. Datsler

VARIETY OF CHRONOTOPES IN M. BRADBURY'S NOVEL

«TO THE HERMITAGE»

M. Bradbury's novel «To the Hermitage» is constructed on the basis of a neat subdivision into 36 chapters alternating between «Now» and «Then,» literally saying so in the chapter headings. The events presented in the past consist of the journey to Saint Petersburg undertaken by the French philosopher Denis Diderot at the behest of Catherine the Great, Empress of Russia, in the year 1773; of the philosopher's subsequent stay at the Russian court; his interviews with the tsarina; his ultimately failed attempt to convince her of his vision of an enlightened Russia; and of his eventual return to Paris. The philosopher's dream-like conceptions are set against the reality of executive power. The relationship of servant and master is explored, with respect to Diderot and Catherine, but also within the fiction of Jacques le Fataliste, Diderot's famous novel so frequently quoted and referred to by

Bradbury. Diderot on his journey to Russia not only personifies Enlightenment, but also offers a blueprint, in sixty-six notebooks, of his vision of a new, enlightened, well-ordered Russia. 220 years later, in October 1993, a group of literati, artists and critics embarked on a ferry from Stockholm to St. Petersburg with the purpose of following the traces of the famous Frenchman. The story is related in the first person by an unnamed member of this group, who is present in his capacity as an English writer of some modest reputation. In his diffident manner and discreet understatement, M. Bradbury is recognized. The group he has been invited to join forms the self-styled «Diderot Project,» initiated and organized by an eminent Swedish scholar, whose importance is signalled by his membership of the Nobel Prize Committee. Despite some severe hitches in the project's execution, they return to Stockholm after a short stay in St Petersburg, and the narrator is getting ready for his flight home to England.

This paper contains the analysis of the temporal and spatial organization of M. Bradbury's novel «To the Hermitage.» The theoretical basis of the study is scientific heritage of M. Bakhtin and N. Копыстыанська. The authors of the article study the function and artistic value of time-space category in a literary work. Attention is focused on the chronotopes of the road, meeting, castle (palace), and topos of city. This novel's topography is essentially engaged with Russia past and present, and possibly with Saint-Petersburg, Paris and Stockholm.

Key words: *time-space category, chronotope of the road, meeting and castle (palace), plot, topos of city, Enlightenment.*

УДК 821.161.2-3(045)

О. Г. Павленко

ФІЛОСОФСЬКО-ЕСТЕТИЧНІ ЗАСАДИ УКРАЇНСЬКОГО ЛІТЕРАТУРНОГО ПРОЦЕСУ ДОБИ ШІСТДЕСЯТНИЦТВА

В статті обґрунтовано філософсько-естетичні засади українського літературного процесу другої половини ХХ століття, виявлено іманентну сутність зазначеного феномена, що розгортається довкола з'ясування причин його виникнення та експлікується поліфункціональністю, валоративним і ментальним наповненням світоглядних і художніх практик його репрезентантів.

Ключові слова: *шістдесятництво, етико-художні засади, світоглядний антропоцентризм, персоналізм, відчуження, національний імператив, естетосфера.*

Глибинні трансформації в соціально-економічному та суспільно-політичному житті України другої половини ХХ століття суттєво вплинули на розвиток культури та мистецтва, докорінно змінивши принципи традиційного осмислення буття людини. У зв'язку з цим виникла потреба пошуку нових інтелектуальних конструкцій, звільнених від усталених стереотипів і догм.

Новий відлік часу «інтелектуальної історії України» (О. Пахльовська) припадає на 60-ті роки, знаменні появою на мистецькому обрії когорти талановитих митців – представників творчої інтелігенції, небайдужих до соціальних та громадсько-політичних проблем суспільства, тих, «...яким засвітилась істина і які вже не захотіли зректися чи відступитися від украденого світла» [9, с. 65]. Сам факт їхньої духовної